

Բ Ի Ի Ր Ա Մ Ն

ԼՐԱԳԻՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Զ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 139

2/14 ԱՊՐԻԼ 1888

1. Բիւրակն առ այժմ ամիսը երկու անգամ կը հրատարակուի : — 2. Տարեկան գինն է ամեն տեղոյ համար 2 1/4 արծաթ մէկիս, քոքասարուքեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով : — 3. Ձեռքէ կը ծախուի հասք 2 դանիէկան : — 4. Բաժանորդ գրուիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն դրկելու են առ խմբագիրն ի Գրաստն Փարիզու Յակոբեան խան քիւ 43,44: — 5. Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումնք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն : — 6. Անվար նամակ կամ ո եւ է գրութիւն չընդունուիր : 7. Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուի :

ԲՈՎԱՆԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոսի ազդեցութիւնն աշխարհիս վրայ . — Իսրայէլի մեծութիւն . — Խանդեր ու շանթեր . — Երկրագործական . — Զգայարանք տեսութեան . — Շիւք . — Խոհեր . — Այլ եւ այլք . — Ազգային — Քաղաքական . — Ազգ :

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆ

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՎՐԱՅ

(Շարունակութիւն տես քիւ 158)

Գ. Եւ արդ. տեսնեմք թէ այս կարծեցեալ կոյր նախաձայնողին կամ խաբեբային ուսուցածն ինչ արդիւնք տեսցաւ :

Կարծեմ թէ ամենէն պիտի ընդունուի թէ նա ապրեցաւ այնպիսի ատենի մը մէջ երբ աշխարհս կարօտուէր մէջ էր եղականապէս : Հեթանոսութիւնն չէր յաջողած յաղեցնել զայն : Աշխարհ իւր մանկութիւնն անցուցեր էր, եւ իւր պաճուճապատանքներն մեկդի նետեր էր. փլիկսփայլ կարհամարհէին իւրեանց հեթանոսական աստուածութիւններն, և բանաստեղծք իսկ հազիւ կարող

էին նոցա հետ զբօսնուլ : Ընկերական կեանքն ներքնապէս ապականեալ էր : Եղիպտոս, Ասորեստան, Բաբելոն, Պարսկաստան, Մակեդոնիա, այն վաղի միապետութիւնք, իրենց մարտիւններէն յաղթահարեալ մի առ մի տապալեր էին : Հռովմ յերաւի հասած էր զօրութեան գագաթնակէան, բայց զօրութիւն մ'էր այն որ զինքը մոլի ըրաւ եւ հետեւաբար թշուառ : Եւ ընդհանրական մարդկութիւնն կը հառաչէր դանելու համար զօրութիւն մը որ ազատէր զինքը հեշտափրկութեանց ծայրագոյն խնջութենէն եւ բարոյական, ընկերական ու քաղաքական աւերումէ : Հրէաստան իսկ, ուր դեռ Աստուած կը պաշտուէր, բայց անութիւն չէր այս ընդհանուր կանոնին, թէպէտ կայսերական Հռովմայ չափ վար լինած չէր դեռ նա : Եւ ինչ կ'ընէր փլիկսփայլութիւնը, Ստոյգէ որ զայն փորձելու ամենէն յարմար ատենն էր : Աշխարհիս ճանչցած մեծագոյն բարոյախօս փլիկսփայլ, Սոկ-

լատէս, Պղատոն, Արիստոտէլ, ուսուցեր էին յԱթէնս: Նոցա ձայնն հասեր էր մինչ ի Հուլիոս, և արձագանգը հնչեր էր բովանդակ քաղաքակրթեալ աշխարհի մէջ: Անտարակոյս սակաւաթիւ խոհականաց յարգի էր այն, բայց Ուլիսիոս ճշգրտապէս կը նկարագրէ նոցա արտագրած արդիւնքն բազմաց վրայ, երբ կըսէ «կը տեսնեմ լաւագոյնը և կը հաւանիմ այնմ, կը հետեւիմ յուեզունին»: Ընկերութեան ազը գտնուած չէր, զի ընկերութիւնը նեխեալ էր և ամբողջովին ապականեալ:

Եւ յայնժամ Յիսուս Քրիստոս գարման ներկայացուց, և դարմանը ինքն էր: Զափաղանցութիւն ըրած չեմք լինիր որչափ ալ որ աղքատաբար ըսեմք, և որչափ ալ որ հաստատապէս ի մտի ունենամք, թէ Քրիստոս է Քրիստոնէոս թիւնը: Այսպէս ուսոյց նա, այսպէս նաեւ իւր աշակերտք իրմէ յետոյ, ոչ թէ օրէնք մը, հայեցողութիւն մը, կամ օրինաց դրութիւն մ'էր որ ուսուցին, այլ «ոչ դադրէին ուսուցանել և աւետարանել զՅիսուս Քրիստոս»: »

Եւ այս շրջուց մարդկային պէտքերն:

(1) Բարոյական փիլիսոփայութիւնը չարժեց միայն սակաւաթիւ խոհուն մտքեր: Զօրաւոր օրէնք մը, նման Մովսիսի օրինաց կամ Հուլիոսի օրինաց, կարող է սանձ մը դնել մարդոց կրիք վրայ, և զանոնք զսպել երասանակով, որպէսզի մի գուցէ յարձակին այլոց վրայ: Բայց Յիսուսի ուսուցմանց մէջ ասկէ անհունապէս առաւել զօրաւոր բան մը կար, ինքն հուշակեց ինքզինքն իւր հետեւողաց, իրր նոցա հաւատարմութեան և սիրոյ

միակ մեծ առարկայն: Արդ, սէր և հաւատարմութիւն աղնուական և անշահախնդիր կենաց նոյն իսկ ներքին զսպանակներն են: Օրինաց ծառայն կապրի հնազանդելով օրինաց, զի օրէնքն բեկանեւ նորա պատժոց ենթարկուիլ է: Սակ բարոյականութեան հետեւողն ինքզինքը կը կրթէ մասնաւոր նկատում ունենալով իւր անձին: Իւր կրթութեան նոյն իսկ պէտքն իւր անձին վրայ կը դարձնէ բարոյական աչքը, կոտեղծէ անձնական գիտակցութիւն, եւ կարտագրէ կամ յուսահատութիւն անյաջողութենէ պատճառեալ, կամ յանձնապատասխանութիւն՝ յաջողութենէ պատճառեալ: Հաւատարմութեան և սիրոյ արդիւնքն բոլորովին տարբեր է: Աչքը, սիրտը, յոյսը, դարձած են ամենեքին ուրիշի մը վրայ դէպ'ի գուրս, և Քրիստոնէական կենաց մէջ, դարձած են նաեւ դէպ'ի վեր: Արդիւնքն կը լինի, ոչ թէ հաշիւներով զործող բարոյականութիւն, որ դիւրաւ կրնայ անձնասէր ընել զմարդ, այլ Տէրոջ մը գրաւիչ սէրն, որ զինքն անձնանուէր կընէ: Եւ Տէրոջ մը սիրոյն հետ ի միասին յառաջ եկաւ նաեւ բոլոր անոնց եղբայրութիւնը որք սիրեցին և հպատակեցան այդ Տէրոջ. եղբայրութեան սերտ կապ մը անոնց համար, և եռանդուն բազմանք մը ուրիշներն ևս բերելու այդ եղբայրութեան մէջ, և այսպէս ընդհանրական սէր մը առմարդկային սեռն: Այսպէս մեծ Ուսուցիչն հոգաց մարդոյս պիտոյքը իբր քառոյսկան հակ:

(2) Տեսնեմք թէ ինչպէս լցուց ինքն նորա պիտոյքն իբր հոգեւոր հակ: Ամեն կրօնական հնախօսութեան վկա-

յուլիսին այս է որ, մինչ հողին բաղ-
ձացած է նայել իրմէ վեր եղողի մը
եւ հանգիստ գտնել անդ, միշտ ալ
ջանացած է վար իջեցնել և իրեն հա-
ւասարեցնել սոյն բարձրագոյնը: Չէ
կարողացած ըմբռնել զանհունութիւ-
նըն. և ընդ միշտ ջանացած է զայն
հունաւոր ընել: Այսպէս հնարուեցան
կիսաստուածներն, եւ աստուածոց
կուռքերն: Այսպիսեալ էր որ մար-
դիկ սկսան աստուածութիւնը ստոր-
նայնել եւ մարդոց հաւասար ընել,
այո՛, «նմանցնել զայն արածող եղին»:
Յիսուս Քրիստոս զԱստուած բերաւ
մօտեցուց մարդոյն, առանց ստորնա-
ցընելու զնա: Ինքն յայտարարեց ինք-
զինք ոչ թէ Մարդ և Աստուած մը —
նման Կռնոսի և Լատիոնի Արամազ-
դին, նման Թեբայիթի Այծին, կամ
նման Սէյլանի և Չինաստանի Պուտ-
տայի, այլ Աստուած և Մարդն, Աստ-
ուած որ կը բնակի ի մարդկային
մարմնի, եւ կը յայտնէ անհունու-
թեան բոլոր նկարագիրն հունաւորին
անձին վրայ: Այսպէս ինքն զոհացում
տուաւ մարդկային հոգւոյ բաղձա-
նաց, առանց ստորնացնելու Աստուա-
ծային հոգւոյ մեծախառնութիւնը:
Անկարելի է յիշել հեթանոսութեան
առասպելներն առանց զդալու թէ
Աստուածութիւնը ոչ թէ միայն ստոր-
նացած՝ այլ բոլորովին կորուսեալ է
անոնց մէջ: Բայց ես կը բողոքեմ ձեր
փորձառութեան և ձեր սրտից, և կը
հարցնեմ թէ արդեօք Քրիստոսով
Աստուծոյ վրայ մեր ստացած դաղա-
փարն յաւէտ բարձրացեալ չէ՞, առա-
ւել բարձրացեալ քան զայն դաղա-
փար զոր կստանամք յաւիտենակա-
նութեան մէջ բնակող Ամենաբարձրե-

ւոյն վրայ, մեր արամաբանութեամբ
կամ մեր հաւատով, փիլիսոփային
աստուածեանութեան կամ Հրեայ
մարդարէից զրութեանց մէջ:

(3) Պարձեալ, նա լցուց մարդոյս
պիտոյքը իբր ընկերակիսն եւ փաղա-
փային եակ: Ընկերական քաղաքա-
կանութիւնը ընդ միշտ ճօճած է բա-
ցարձակ տիրապետութեան և զուտ
ռամկավարութեան միջեւ: Շատեր
կան որ կըսեն թէ լուս կառավարու-
թեան մը միակ իտէալն է կամ հայ-
րական տիրապետութիւն կամ «ազա-
տութիւն, հաւասարութիւն և եղբայ-
րութիւն»: Յոյժ ճշմարիտ է թէ Տէրն
մեր շարունակարար մերժեց միջա-
մեւ երկրային քաղաքականութեանց,
կամ մասնակցիլ երկրային թագաւո-
րութեանց գործոց: Բայց ինքն յայ-
տարարեց թէ իւր պաշտօնն էր հաս-
տատել աշխարհիս մէջ թագաւորու-
թիւն մը որ այս աշխարհէս չէր: Եւ
այդ թագաւորութեան սկզբունքներն
և քաղաքականութիւնն հիառքանչ ե-
ղանակաւ մը կը միացնէին Հայր-Թա-
գաւորին անհաւառակելի կամքն բոլոր
մարդոց եղբայրական հաւասարու-
թեան հետ: Իբր Աստուծոյ թագա-
ւորութեան Արքայն ինքն կը պահան-
ջէր ամենէն անձնանուէր հպատա-
կութիւնն և ամենէն կատարեալ հնա-
զանդութիւնը, բայց թագաւորու-
թեան անդամոց ըսաւ, «Դուք ամենքդ
եղբայրներ էք»: Արդիւեց ամենուն
բաղձալ մեծութեան կամ իշխանու-
թեան նման Հեթանոսաց արքայից.
անոնց որ կը բաղձային նստել իւր
աջ կողմը և ձախ կողմը խոստացաւ
միայն ըմպել տալ իւր չարչարա-
նաց դաւաթէն, և մասնակից ընել

իւր արխանալից մկրտութեանն :

(4) Վերջապէս, լցուց մարդոյս բնական պիտոյքը իբրեւ ճեղքաւանդակ : Ամէն կրօն կը վկայէ թէ բարեպաշտ մտքերն անցկայած են իւրեանց խղճմանքէն բեռ մը նետել ճգնութիւններով, զոհերով կամ ընծաներով : Գիտեմ թէ այժմ կը կոխեմ այնպիսի տեղ մը որ կրնայ զիս հակաճառութեան տանիլ, և աստի պէտք է զգոյշ լինիմ : Սակայն կը կարծեմ թէ ամեն ոք որ կընթեռնու Աւետարաններն պէտք է խոստովանի թէ Քրիստոնէական պատմութիւնն և Քրիստոնէական հաւատն կը յանգին զոհողութեան : Չեմ ուզեր տրամաբանել սորա վրայ, մտադիւր կընդունիմ նորա խորին դաղանիքն, և զայն բացատրելու մեծ դժուարութիւնն : Միայն կը հաստատեմ, և կը հաստատեմ առանց հակասութեան երկիւղի, թէ Քրիստոս Ինքզինք ներկայացոյց աշխարհի և իւր աշակերտք ևս զինքը ներկայացուցին աշխարհի իբր այնպիսի Ոմն որ չարչարեցաւ վասն մեզաց այն սեռին զոր իւրն ըրած էր, թէ նախապէս սերտիւ կապակցեց զանոնք իւր հետ, և յետոյ մինչ ցոյրեր խմեց այն բաժակը զոր պատրաստեւ էին նոցա մեղքերն : Նա եկաւ մարդկային սեռին մէջ մտաւ որպէսզի կարող լինի կրել այն անէծքը զոր մեզքը ձգած էր անոնց մէջ : Եւ դիտեմ, արդարեւ, թէ կան ոմանք, որոց դժուարութեանց և խղճին համար խորին յարգանք կըզամ, որք ընդունելով հանգերձ թէ Քրիստոնէութեան պարտական են մարդկային կենաց եւ մարդկային գաղափարաց բարձրացման, աղնուացման և մաքրութեանն

համար, կըսեն տակաւին թէ կրնան ընդունիլ Քրիստոնէութեան ամեն մասերն, ի բաց առեալ միայն քառութեան եւ զոհի վարդապետութիւնը : Կը կարծեն թէ սոյն վարդապետութիւնն նախատինք կը բերէ Աստուծոյ ողորմութեան և սիրոյ, և կը տարակուսին իսկ թէ արդեօք մեզ նման տկար էակաց մեղքերն կրնան երբեք այնքան քննասկար լինել նորա մեծափառութեան որ այսպիսի միջամտութիւն կամ այսպիսի ահագին զին մը վճարել հարկ լինի : Կըսեմ թէ կը յարգեմ նոցա խիղճը, քանզի կը հաւատամ թէ անոնց մէջ կան այնպիսիք որք մաքուր կեանք և սիրող սրտեր ունին, բայց նոյն ատենն բոլորովին աներկբայ եմ թէ ոչինչ կայ Քրիստոնէութեան մէջ որ այսքան ընդհանուր կերպիւ արժանացած լինի մարդկային սեռի ընդունելութեան : Եւ տարակոյս չկայ թէ նորա արդիւնքն է նախ՝ մեզ աւելի խորին զգացում տալ մեզաց վրայ, և երկրորդապէս բարձրացնել մեր գաղափարն Աստուծոյ սիրոյն վրայ : Գրեթէ մեզաց թողութեան ամէն ուրիշ դրութիւն կը նպաստէ մեզքը թեթեւցնելու : Եթէ ապաշխարութիւնը դիւրին լինի, մեզքը չկրնար շատ ծանր բան մը եղած լինել : Գրեթէ կրօնի բոլոր ուրիշ դրութիւնք սոսկում մը գոյացուցած են Տիեզերաց Գերագոյն Իշխանին նկատմամբ : Զարմանալի է նաև որ բոլոր անցեալ ժամանակաց կրօններն անքաւելի հուշակած են մեծ մեղքերն, և մինչեւ իսկ արտասուալից եւ տառապազին ապաշխարութեան տեղի թողած չեն : Բայց Քրիստոսի քաւարար սիրոյն վրայ եղած

Քրիստոնէական հաւատքն ամէն բանէ աւելի նպաստած է մեղաց մթու- թեան և վտանգի մասին խորագոյն համոզում մը տալ մեզ, միևնոյն ա- տենն վտահաջուցած է մեզ թէ մե- ղաց համար ապաշխարութիւնն ան- կարելի չէ, թէ զՎլաժմն և զՎման ըն- դունելութիւն հնարաւոր է, և վեր- ջապէս, այդ քաւչարար զոհն եղած է միակ համոզիչ ապացոյցը թէ, հա- կառակ այն ամեն ամպոց և մթու- թեան սրոցմով բնութիւնն և բնական կրօնն պատած են զՎստուածութիւնն, կայ տակաւին սիրող Սիրտ մը յեր- կինս, եւ թէ աներկբայ և սրբիա- կան վտահաժութեամբ կարող հմը Աս- տուծոյ Հայրութեանն յանձնել մեր անտէրունջ հոգիներն: Եւ այսպէս ի- րողութիւն մ'է սա, զոր ոչինչ կարող է ջնջել, թէ Քրիստոսի խաչն, իւր բո- լոր գաղտնեօք եւ խորին մթու- թեամբն, Նորա հիստքանչ պատմու- թեան բոլոր ուրիշ պարագաներէն աւելի, գրաւած է մարդկային սըր- տերն, և զսհացուցած է մարդկային բաղձանքներն:

(Շարունակելի)

Ճշմարիտ և հաւատարիմ բարեկամք՝ մարդուս հարստութեանց մէկ կարե- ւոր մասը կը կազմեն, սրոց անգին արժէքը նեղութեանց օրերու մէջ զգալի կըլլայ շատ անգամ:

Շողոքորդ մարդուն բարեկամու- թիւնը սառէ շինուած տան մը կը նմանի, որ արեւուն ջերմութիւնը տեսնելուն պէս հալելով անհետ կըլ- լայ:

ԻՐԱԿԱՆ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ

Տասն և իններորդ դարն իւր բազում այլ մասնաւորութեանց հետ, սա խըն- դիրն ալ յուզեց Թէ հյք են աշխարհիս մեծ անձերն և Թէ յորո՞ւմ կը կայանայ իրական մեծութիւն: Անսանային ուժոյ և բռնակալութեան դարուց մէջ, մեծ կը կոչուէր այն անձ, որ կը յաղթեր բա- նակաց, կը տիրէր բերդերու, կը հպա- տակեցնէր թագաւորներ և կը հաստա- տէր կայսրութիւններ: Այս տեսութեամբ Աղեքսանդր, Կեսար, Նաբոլէոն և այլք մեծ կոչուեցան: Իւրեանց շահատակու- թիւնք շլացուցին բազմաց աշեր և ոչ ոք խորհեցաւ Թէ այս անձեր, մեծ կոչուե- լու համար, ինչ օգուտ ըրին մարդկու- թեան: Իսկ մասնաւորաբար ներկայ դա- րուն մէջ, մարդկային միտքն դիտեց Թէ աշխարհակործանն Աղեքսանդր, փառա- սէրն Կեսար և արիւնարբուն Նաբոլէոն չէին, և չէին կրնար ըլլալ մեծ: Այն մարդն է միայն մեծ, որ իւր նմանեաց բարեխառնութեան սուրբ սիրովն կը տո- չորի, նոցա ընկերական, կրօնական և բարոյական յառաջդիմութեան համար զիշեր և ցերեկ կը տքնի: Այսպիսի մի անձ ինքզինք կը զոհէ, որպէսզի հանուր մարդկութիւն և ի մասնաւորի իւր ազգի անհատներ զարգանան և գրաւեն բարձր դիրք ի մասին ուղիղ կրօնի, բարոյա- կանութեան և քաղաքակրթութեան:

Եւ, արդարեւ, ի քնին առնելով Նա- բոլէոնի կենաց ընթացք՝ պիտի տեսնենք Թէ նա ոչինչ ըրաւ մարդկային յառաջ- դիմութեան համար, ընդհակառակն վեց միլիոն կտրիճ անձեր պատերազմաց դաշ- տերու վրայ իւրեանց ոգին փչեցին նորա փառամոլ նպատակաց զոհն ըլլալով: Այս վեց միլիոն անձանց մահուան առթիւ բանի որբեկայրիներ արտասուաց հեղեղ- ներ հոսեցուցին, բանի որբեր անթի և մերկ ստիպուեցան զունէ ի դուռ հաց մուրալ: Եւ հիկ կրնայ հաշուել Թէ քաղա-

քակրթիւն իւր վեց միլիոն գործիչներէն զրկուած, որչափ յետադիմեց և թէ յաջողեցնու այդ վիրաց սպիւնէրը հեռացնելու իւր ճգանց մեջ:

Տասն և ինն դար յառաջ, Քրիստոնէութեան մեծ Վարդապետն, աշխարհի մեղաց ծանր բեռը թեթեւցնելու եկող Փրկիչը, մեծութեան սքանչելի տաճանը տուաւ, ըսելով, «Որ խոնարհեցուցանէ զանձն, բարձրացի»: Կամ ուրիշ խօսքով այն մարդն է մեծ, որ խոնարհութեամբ կը ծառայէ իւր ընկեր-արարածոց բարեխառութեան համար: Տասն և ութ դար աշխարհ գործնականօրէն մերժեց հետեւիլ այս ճշմարտութեան: Փառասիրութիւն, ցուցամոլութիւն և բռնակալութիւն ձեռք ձեռքի տուած համոզեցին մարդիկ թէ մեր Փրկիչ անգործնական սկզբունք մը յեղեղած էր և թէ իրական մեծութիւն, ոչ թէ ծառայեցող, այլ դրամի, զօրութեան և արիւնհեղութեան մէջ կը կայանար: Բայց Աստուածային վճիռը տրուած էր և մարդիկ տակաւ պիտի հասկանային թէ մեծութիւն՝ աստուց և ոչ միայն մէջ կը գտնուի: Պիտի զար այն օրն, յորում ժողովուրդը, իրենց մտաց աչերով, պիտի տեսնէին թէ Ափրիկէի խորերն Աւետարանի և քաղաքակրթութեան լոյսն տանող Լիվընկըսթըն անհամեմատ մեծագոյն էր, քան փառասէրն Կեսար, բանտարկելոց բարեխառութեան համար ճգնող Հովարտ գերազանցապէս մեծ էր, քան ազգերը գերի ընելու տենչող պատերազմասէրն Նաբոլէոն:

Արդարեւ ինչ մեծութիւն և ինչ վսեմութիւն Լիվինկսթընի և Հովարտի գործոց մէջ: Միթէ այս անհատներ իւրեանց բարեխառութեան համար թողուցին տուն, հայրենիք, ընտանիք և զնացին մին Ափրիկէի տաճանակիր անապատներն և միւսը բանտերու ժամանոտ նկուղներն: Մարդկային բարեխառութեան իղձովն

վառեալ այս անհատը կը մեռնին մին Ափրիկէի չոր անապատաց մէջ, միւսն՝ Ռուսիոյ նսեմ բանտից բով: Ահա հոս է մեծութիւնն, յայտ կը կայանայ մարդկութեան բարերար լինելն: Եւ ցորչափ մարդկութիւն շունչ ունենայ աշխարհիս վրայ, այս անձանց և նմանեաց անուններ երախտազէտ մարդկութեան փափուկ սրբտին վրայ ոսկեղէն տառերով պիտի գրուին: Մեծ եղան այս անձեր իւրեանց գործոց մէջ, մեծ մեռան և իրենց յիշատակն է մեծ մարդոց յիշատակը:

Դարուս մեծագոր քաղաքակրթութեան մէջ կարեւոր դիրք մը զբաւելու համար, Հայ ազգն ևս կը կարօտի Լիվինկսթըններու և Հովարտներու: Զօրաւոր, հարուստ, զիտուն և դիւանագէտ Հայն չ'է մեծ Հայ, ցորչափ այդ ամենեքին չ'են նպաստեր Հայուն յառաջդիմութեան: Հայուն կրօնական և ընկերական կազմակերպութեան, նիւթական և բարոյական բարեկեցութեան համար արնոդ Հայն է մեծ: Հերիք տուեցինք այս մեծ սխալով: Բարոյական աշխարհին մէջ պիտի չը կրնանք կարեւոր դիրք մը զբաւել, ցորչափ մեր յոյս դնենք անձնամոլ զօրաւորներու և հարուստներու վրայ: Դարուս ոգին անեղագոր գետի մը նման կը հոսէ, և կը փշրէ ամեն ինչ որ կը փորձէ կասեցնել նորա բնծացքն: Վայ մեզ, եթէ ուզենք մեր հին զաղափարներով՝ փորձել այդ ոգւոյն հակառակ գործել: Բարոյական անեղրութեան մէջ, սա պիտի շարունակէ իւր բնծացք և ապագայ ազգեր պիտի խնդան մեր վրայ: Եւ միթէ պիտի չ'ամչնանք ազգաց այդ ծաղրի, ժողովրդոց այդ ծիծաղի առջեւ:

Եւ դուք ամէն անհատը, որը կը փափաքի բարոյական անհուն տիեզերաց մէջ մեծութեան մրցանակն ընդունիլ, յիշեցէք թէ ճշմարիտ մեծութիւն կը կայանայ խոնարհաբար ծառայեցող մէջ վասն անկեալ մարդկութեան և ի մասնաւորի ձեր ազգի անհատից կրօնական, բարոյական և ընկերական բարօրութեան համար:

Հ. Յ. Գ.

ԽԱՆԴԵՐ ՈՒ ՇԱՆԹԵՐ

Դ .

Սիրելի ընթերցող, ներկայ դարս վերջապէս սլաղ արիւններու իսկ խորին հիացումն կը գրաւէ, այնու զի հրաշալիս կը գործէ։ Մեծ է, գերազանց է, տարօրինակ է դարս։ Եւ ո՞ր դարու մէջ այնքան եռանդեամբ աղմկեցան իրերն՝ եթէ ոչ այս դարու մէջ. եւ ո՞ր դարու մէջ այնքան հալածուեցաւ պատճառն եւ արդիւնք՝ եթէ ոչ այս դարու մէջ. եւ ո՞ր դարու մէջ այնքան ճարտասան եղան երկրագնդիս ներքին խաւերն՝ եթէ ոչ այս դարու մէջ. եւ ո՞ր դարու մէջ այնքան մտերմութեամբ խօսեցան մարդիկ՝ արեգական, մոլորակաց եւ աստեղց հետ՝ եթէ ոչ այս դարու մէջ. եւ ո՞ր դարու մէջ այնքան վրդովեցան ագուստներ, այնքան ծնան ձեւեր, այնքան սլաղաւեցան թիւեր, այնքան բարձրացաւ նիւթըն, այնքան ստորնացաւ բանն՝ եթէ ոչ այս դարու մէջ. եւ ո՞ր դարու մէջ այնքան դիւրաւ լուծան առեղծուածներ եւ այնքան ալ բազմութեամբ խոնեցան Սրինքսներ յառաջդիմութեան շաւղին վրայ՝ յանդուգն հանձարներու առաջարկելու համար կարի դժուարակնձիւն խընդիրներ՝ եթէ ոչ այս դարու մէջ. եւ ո՞ր դարու մէջ այնքան հեռացաւ մարդ իւր ԵՍ էն, այնքան մօտեցաւ մարդ իւր ԵՍ ին՝ եթէ ոչ այս դարու մէջ.

Պատճառ, արդիւնք, օրէնք, նիւթ, բարեշրջութիւն, յարաբերական, բացարձակ, գեղեցիկ, բարի, ճմարիտ, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն, ոչնչութիւն, գերագոյն վախճան, տեսական, գործնական, հունաւոր, անհուն, գննութիւն, հաւատք՝ ահաւաստիկ ձայներն որք կը յօրինեն իննեւտասաներորդ դարու աններդաշնակ նուագը։

Այս մեծ դարուն յուզած խնդիրք, բաղխած դժուարութիւնք, արձակած վճիռք, ստեղծած տարակուսանք՝ անհամեմատ իմն օրինակաւ մեծ են, մինչ զի կը յանգին երբեմն յանգիւնութեան. եւ այնքան խառնակ են դարուս իմաս-

տասիրութիւնքն, քաղաքականութիւնքն, դրական գիտութիւնքն, եւ յառաջդիմական ձգտումներն զի երկուտասան Հերոդոտոսներու հանճարաց միացումն հազիւ պիտի յաջողի զայնս՝ օրինաւոր դասակարգութեամբ, ընդհանուր պատմութեան մի վերածելով՝ իննեւտասաներորդ դարը, իւր ի հայելոյ ներկայեւ ապագայ սերնդոց։ Բայց զարմանալի չը թուիր այս, զի 89ի յեղափոխութիւնը՝ փոխանակ վերջակէտով մը կնքելու եւ փակելու ժԸ դարու առամբ, իւր լիւին ներշնչումներովն՝ ներկայ դարուս մէջ իսկ վարակեց գրեթէ զհանուր Եւրոպա։ Դարեր, որպէս մահամերձ ծերունիք, իւրեանց յաջորդաց կը կտակեն մերթ կենարար եւ մերթ մահագործ սկզբունք. յուզում ժառանգեց դարս իւր նախորդէն՝ յուզում գիտական, յուզում իմաստասիրական, յուզում քաղաքական, յուզում կրօնական. վերջապէս յուզմամբ յղացաւ, սարսափով ծընաւ, պայքարով ապրեցաւ, եւ չենք գիտեր ինչով պիտի վերջանայ։

Սիրելի ընթերցող, հարկ չեմ համարիր յիշեցնել քեզ աստանօր՝ թէ՛ Նափօլէօնի ցնցումներէն ի վեր քանի՞ անգամներ ցընցեցաւ Եւրոպա, եւ քանի՞ անգամներ սարսափեցաւ մանաւանդ Ֆրանսա, որ 1815 էն ի վեր՝ չուրջ քրտան անգամներ զինու դիմած է. հարկ չեմ համարիր ի յուշ ածել քեզ թէ ինչպէս եւ քանիցս Սրեւելք հանուր եւ Սրեւմուտք ողջոյն՝ արեան թատր հանդիսացան, ճոխ նիւթեր մթերելով պատմագրաց, որք՝ իւրեանց արիւնոտ էջերու մէջ պիտի արձանագրեն նաեւ այն քաղաքական ու ներքին յուզումներն զորս՝ Ընկերակարականութիւն եւ իւր հետեւորդ Ոչնչականութիւն եւ Անիշխանականութիւն իւրեանց ստորաբաժանումներովն հանդերձ յարուցին ոչ միայն արդէն յուզուած Եւրոպայ մէջ այլ նաեւ լուակաց ու խաղաղասէր Ամերիկոյ մէջ. — Շիզակոյի չորս անիշխանականաց ի կախողան դատապարտութեան եւ վճռոյն գործադրութեան սարսափն չանհետացաւ դեռ

նոր երկրին մթնոլորտէն. — Հարկ չեմ համարիր դարձեալ թուել այն վտանգներն ու կործանումներն որք գիշեր ցերեկ կը դարանին իշխանական դահուց ներքեւ եւ ականակուռ թաղերու շուրջ. հարկ չէ հեռուն գնալ ու մանրամասնութեանց վրայ տարածիլ. ճիշդ այս վերջին մի քանի տարիներու եւ նոյն իսկ այս աւուրց մէջ զխաղաղութիւնն վերապահելու համար աշաղկրջ հսկողութիւնք եւ սահմանադրւոյց վրայ անթիւ զօրաց խռնումն՝ բաւական են զմեզ համոզելու թէ՛ արդի քաղաքականութիւնն՝ յերեսաց յյատակ յուզեալ ծովու մը նմանելու մեծ հակամտութիւնն ունի. բայց մենք թողլով զքաղաքականութիւնն այն սեւ ամպին ներքեւ, որ իւր ճգնաժամն կ'գուշակէ, մաղթենք զի ամպին չյաջորդէ փոթորիկ եւ ճգնաժամուն՝ խորտակումն:

Սիրելի ընթերցող, իրապէս միթաւրական երեւոյթ ունի գիտական յուզումն ներկայ դարուս, որ իւր մղիչ շոգին կը պարտի իւր նախորդին. բնագիտական ուսմունք, ի մէջ այլոց, ծաղկելով ծաղկեցան դարուս մէջ. ջերմութիւն ջերմոյց զայնս. լոյս՝ սպակեց. ելեկտրականութիւն՝ անմահացուց. եւ իւրեանց կարգին սոյն ուսմունք եւ որոց յարակից չափական գիտութիւնք՝ անմահացուցին զլըվէրիէ, զՖիւլթըն, զՍթիֆէնսըն, զԹինտալ, զՄաքս Շուլժ, զէտիսըն եւ զայլ բազումս որոց ուրոյն ու շողշողուն համաստեղութիւններ սահմանել՝ ժամանակակից պատմութեան գործ է յաւելտ:

Գալով իմաստասիրական աշխարհին, դա այնքան յուզեալ է քան երբեք. եւ դորա մէն մի յուզումն եւ մինչեւ իսկ խլրտմունք՝ Մտաց իշխանութեան մէջ անզուսպ յեղափոխութեանց ծնունդ տըւած են ստէպ:

Իմաստասիրութիւն՝ իւր ընդարձակ նշանակութեամբ ըստ որում բնական եւ բնազանցական պատճառներն եւ իրերն կ'խուզարկէ եւ կը բացատրէ, ժողովրդոց եւ բարոյական եւ նիւթական կենաց նա-

խախնամութիւնն է. այլով բանիւ, ազդերու եւ ազանց ըստ ամենայնի աղնուացումն կամ անկումն՝ նոցա իմաստասիրութեան սեռէն ու եղանակէն կ'սահմանուի:

Էր երբեմն փիլիսոփայութիւն, առանց ճանաչելու իւր առարկայն, սկզբունքն ու նպատակը, բնագիտական ուսմանց շաւղին եւ եթ կը հետեւէր. նիւթական տիեզերաց անհունութեան մէջ թափառելով. բայց յետ սակաւուց, խոնարհեցաւ նաեւ բանին վրայ եւ որդեգրեց կատարելութեան երրեակ տարերքն, ճշմարիտն, բարին ու գեղեցիկն, եւ այնու սրացաւ ի նպատակն, որ է Անսահման Բարին:

Դարուս քաղաքականութեան աղմուկն եւ յուզում իմաստասիրութեան փոթորկին մէջ կանհետին գրեթէ, մտաւոր եւ բարոյական աշխարհի մէջ, եւ ոչ մի դար յարոյց միմեանց այնքան ներհակ բազմազան սկզբունքներ ու գաղափարներ՝ քան որչափ ներկայ դարս, որոյ փիլիսոփայութեան պատմագիրն՝ ոչ նուազ դժուարութեանց պիտի բաղխի սկզբունքները յըստակ դասակարգելու մէջ:

Իմաստասիրութեան անցեւոյն սկզբանց գրեաթէ ամբողջութիւնն արդէն կը տիրէ դարուս մտաւոր հորիզոնին վրայ, մերթնոր եւ յաւելտ բարեփոխեալ կամ այլակերպեալ գաղափարներով: Սոկրատ, Պլատոն, Արիստոտէլ, Եպիկուրոս, իւրեանց հրակայութեամբն գրաւեցին դարեր եւ կը լեցնեն նաեւ ներկայ դարս. տիրող հանճարներ են դոքա, որոց յաջորդ կամ հաւատարիմաեղապահ հանգիստացան Դերման հանճարք մանաւանդ:

Ամէն դար իւր յատուկ իմաստասիրութիւնն եւ իմաստասիրաց համաստեղութիւնն ունեցաւ. բայց իննեւտասներորդ դարը չունի իրապէս իւրեան յատուկ իմաստասիրութիւն մը, եւ կամ իւր իմաստասիրութեան սեռերն՝ աստղերու պէս խառն, եւ իւր իմաստասէրքն աստղերու չափ բազմաթիւ են. այլով բանիւ, եթէ կարելի է ասել, ընդհանուր իմաստասիրութիւնն կ'ծկեցաւ եւ ընկղմելու

վրայ է բնական գիտութեանց մէջ, որոց երբեմն ծնունդ էր տուած. բայց վերջապէս աղօտ եւ խառնակ փիլիսոփայութիւն մի կը տիրէ դարուս վրայ, եւ իւր այս անորոշ վիճակն է մանաւանդ՝ որ երկիւղ ու սարսափ կազդէ քրիստոնեայ հանճարներու: Ռիվարօլ, անցեալ դարու գաղղացի մատենագիրներու մին, կարի իրաւամբ արձակած է սոյն վրձինն «սակաւի փիլիսոփայութիւնն կը հեռացնէ զմարդ ի կրօնից, իսկ բազումն յոյն կառաջնորդէ»:

Սիրելի ընթերցող, այս մտային անկերպարան մթնոլորտի մէջ տիրող սկզբունց ի գլուխ կ'իյնանք յաղետաբեր նիւթականութիւնն որոյ արմատներն՝ Թաղեսի, Եպիկուրոսի եւ Արիստոտէլի ծոցերուն մէջ, ծաղիկներն՝ Լուկրետիոսի, Ապէլլաոի, Կասանդիի, Հօպսի, Քօնտիյեագի, Հօլպախի եւ Տիդորայի, իսկ պլատոններն՝ ի մէջ այլոց, Հէլվէտիոսի, Քօնտէրսէի, Քապանիի, Հէկէլի եւ Պիւխնէրի ձեռաց մէջ հարկ է որոնել:

Նիւթականութիւն ծագումն տուաւ իւրեան ստորադաս բազմաճյւղի բաժանմանց որոց ի գլուխ կը պանծայ համայնաստուածութեան մոլորութիւն, ըստ որում, «կայ միայն մէկ տարր, միայն մէկ էութիւն. տիեզերք եւ Աստուած՝ մի եւ նոյն գոյացութեան միութեամբն են միացած, Աստուած է ամենայն. ամենայն է Աստուած» Սպինոզա, սոյն վարդապետութեան ամենաջերմ ներկայացուցիչն, կ'յաւելու նոյն իմաստով «հոգի եւ մարմին չեն այլ ինչ եթէ ոչ եղանակաւորութիւնք միակ գոյացութեան»:

Ըստ բուն նիւթականութեան «տիեզերաց մէջ գոյացութիւն մը միայն կայ. նիւթն է այն. այս ինչ պայմաններով յառաջ կ'ընէ նա լոյսը, ջերմութիւնը, եւ այլ պայմանաց ներքեւ՝ կեանքը, մտածութիւնը, կամքը եւ հոգին: Նիւթ կը գրաւէ զտեղին Աստուծոյ. եւ զօրութիւն, նիւթոյ յատկութեանց մին, կը գրաւէ զտեղին նախախնամութեան»:

Չնիւթականութիւն եւ զանաստուածու-

թիւն — athéisme — յիւրեաց անջատող գիծը համարեա թէ երկրաչափական է: — դարձեալ, ըստ առաջնոյն, «չար եւ բարի չունին գոյութիւն, այլ են սոսկ փոխակերպութիւնք զգացման, առաքինութիւն, անձնուիրութիւն, կիրք գործարանական ելեկդրութեան հոսանքն են. զբարին կը պարտինք հաճոյց որպէս եւ զչարն՝ վշտաց. նպատակ մարդոյ գոյութեան է խուսափել ի ցաւոց եւ ի խընդիր լինել հաճոյց... — իրաւունք՝ հըզօրինն է: Անգրագոյն քան զգերեզման տեսնել՝ երազողի զօսմանք է. հոգի ոչ եւս է երբ նիւթ կը կազմալուծի...»:

Եւ ահա կուգայ անդուստ դրականութիւնն — positivisme — որ դարուս հարգատա զաւակն է: Օկիւսդ Քօնդ, որ դարուս հետ ծնաւ, սորա դայեակը ըլլալու սահմանուած էր, իսկ Լիթրէ՝ խնամակալն. — խնդրեմ, սիրելի ընթերցող, հաճէ լըսել անձանձրոյթ սորա հաւատոյ հանգանակին եւս. «Մարդ կրօնիւ սկսած է. եւ կրօնն կարէ խնամել զայն իւր առաջին աւուրց մէջ. բայց թերութիւն մի ունի կրօնն, որ կը հարկադրէ զմարդ գտնել զճշմարտութիւն յԱստուած, որ չիք. այս հասակ կը կոչի մանկութիւն մարդկութեան: Յետոյ հասաւ նա բնագանցութեան, այսինքն սկզբնական եւ վերջնական պատճառաց խուզարկութեան բայց չը յաջողեցաւ ժամանել ճշմարտութեան, ըստ որում այս պատճառք երեւակայութեան մեջ միայն գոյութիւն ունին. ահա հասակն՝ մարդկութեան պատանեկութեան: Ուր ուրեմն կը հասնի նա դրականութեան որ կը զննէ, կը լուծէ, կը հաշուէ, կը բացատրէ իրերն որք միայն կը տանին զմարդ ի ճշմարտութիւն. այս է չափաւորութեան վիճակն յոր՝ իմաստասէրն կըղձայ առաջնորդել զմարդ...»:

Այսու դիւրին է եզրակացնել զի դրականութիւնն նիւթականութեան մի հմտաւոր ձեւն է. եւ ալ է՞ր երկարեմ ու տալտուկ ազգեմ քեզ, իմ սիրելի ընթերցողս, տեսար ահա համառօտիւ՝ դարուս

մտաւոր հորիզոնին վրայ ծանրացող սեւ ամպը, որ աղետարեւր փոթորիկներ ու կործանումներ յառաջ բերելու բոլոր հանգամանօք օժտեալ կը թուի. եւ արդէն մարդ՝ ամէն կլիմայի ներքեւ, նորա որոտմանց ունկնդրելու, նորա փայլականց ականատես լինելու եւ նորա ատրաշտի շանթերէն ցնցուելու տխուր եւ դառն հարկին կը ծառայէ:

Թիւր իմաստասիրութիւն հոգիներու ժանտախտն է. եւ այս մահաբեր ախտիւ վարակեալ հոգիներ փոքրամասնութիւն մի չեն կազմեր արդէն. ցաւալի է այս եւ սարսափելի. ուրախութիւն է սակայն տեսնել՝ զի քրիստոնէական ընազանցութիւն միակ եւ անսասան ախոյեան կը հանդիսանայ դարուս մղար վարդապետութեանց դէմ. ահաւասիկ «Կրօնի Պայքարն» որոյ վերայ դիպան առթիւ խօսելու քաղցր հաճոյքը չեմ գլանար սիրելի ընթերցողիս:

Իւր ճշմարտամին մէջ եղող դարուս քաղաքականութեան ու քաղաքագիտաց համար ձայն մը կուգայ երկնից բարձունքէն «Սիրիցէք զմիմեանս»: Իւր ճշմարտամին մէջ եղող դարուս իմաստասիրութեան եւ իմաստասիրաց համար ալ մի ուրիշ ձայն կորոտայ դարուց խորերէն «Իմաստասէր է նա որ կը սիրէ զԱստուած.» Պաշտոնի ձայնն է դա:

Սիրելի ընթերցող, եթէ այս աւուր իմանդերն ու Շանթեր՝ սովորականէն աւելի յուզեցին զգայուն սիրտդ, ժամուրդիւ ըլլանք քեզ հետ՝ բնութեան թատեր հանդիսատես լինելու Մայիս 1ին. դարնան հստանոյշ ծաղկունք եւ բնութեան հմայուն տեսարանք պիտի անշուշտ դոյզն ինչ ամոքեն քու յուզումը եւ իմ յոգնութիւնը:

2 Ապրիլ. 1888

Ճ.Վ.Ա.Ն

Ժողովուրդ մը վերականգնութեան եւ զարգացման վիճակի մէջ կըլլայ, երբ ամեն բարի գործոց նախանձաւոր եւ ձեռնուր է:

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ

Եզրիպտացորեն հասցնելու համար յաջող փորձեր ընող հռչակաւոր երկրագործ մը կը պատմէ թէ՛ քսան արտավար եզրիպտացորեն հասցնող արտ մ'ունենալով՝ քանի մը տարիներ իրարու ետեւէ գործը ձախող և արդիւնքն խիստ քիչ ըլլալէ յետոյ, հետեւեալ կերպիւ նորէն լաւ արդիւնք առած է:

«Բրեյլ», կըսէ «ուշ Թողուցի, անանկ որ երբ արտը խիտ առ խիտ լեցաւ անպիտան խոտով, յայնժամ սկսայ խորունկ մը արորել անպիտան խոտերը ամբողջովին հողին տակը Թողուլ: Իւրաքանչիւր կարգի մէջ չորս ու կէս ոտք ճամբայ Թողուցի եւ սերմը ցանելէս յետոյ, դարձեալ արորեցի երեք անգամ առանց երբեք բրելու այնպէս որ անպիտան խոտ բնաւ չ'բուսաւ այլ եւս, այսպիսեալ ժամանակին առատ ու պատուական հունձք առի ոյր նմանն երբեք չէի առած:»

Արդ այս փորձէն զիւրին է հետեւցընել թէ, եզրիպտացորենի համար երկիրն որքան խորունկ արորուի, հունձքն այնքան առատ կը լինի, և կանաչեղենի աղբը մեծապէս կը նպաստէ եզրիպտացորենի աճման:

ԶԳԱՅԱՐԱՆՔ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

Ասիկա մարդուս երջանկութեանն ու վայելքներուն աւելի կ'օգնէ քան թէ զգայարանաց որ եւ է մէկ ուրիշը: Ասով մեր շուրջը եղած առարկաներուն ձեւը՝ դոյնը՝ հատուր և դիւրքը անմիջապէս կ'իմանամք: Աչքը տեսութեան զործարանն է և այնքան զարմանալի և հիանալի կազմուածք մ'ունի, որ ոչ թէ միայն Առաջին Պատճառի մը գոյութիւնը կապացուցանէ, այլ և զուցէ սրիշ գործարաններէ աւելի Սրարչին մեր գոյութեան հետ հաճութիւն խառնելու նպատակն ալ:

Շ Ի Ք Ք

Քրիստոսի արդարութիւնն է պատմութեան որով հաւատացեալ հոգիին մեղքերը կ'ծածկուին, և որով նա կրնայ ժառանգ ըլլալ Երկնից սուրբ արքայութեան:

— Երբ մեղաւորն կ'ծանոթանայ իւր վիճակին Հոգւոյն Սրբոյ ներդործութեամբն և փրկութիւն կ'փնտռէ, յայնժամ կ'առաջնորդուի նա դասնել ճրի թողութիւն արեամբ Գառն Աստուծոյ, և կ'ուրախանայ անպատմելի ու փառաւորեալ խնդութիւնով:

— Փրկութեան ճամբուն մէջ Հոգւոյն Սրբոյ առաջին գործն է յանդիմանել զմեղաւորն վասն մեղաց, յետոյ վկայել վասն արդարութեան և ապա ճշմարտութեամբ առաջնորդել զզրզւածացեալն առ Քրիստոս՝ յորում միայն գտանէ նա հաստատուն խարիսխ իւր 'ի գործս առաքինութեան:

— Երբ մեղաւոր մը ճշմարտապէս 'ի սրտէ կ'դառնայ Աստուծոյ, և լեզուովն ու վարքովն յայտնի կ'ընէ զայս իրողութիւն՝ զարմանալի չ'է որ աշխարհային ու ամբարհաւած անձինք սկսին նախատել և յիմար կոչել զնա: Ո՛չ ապաքէն այսպէս եղած է 'ի սկզբբանէ անտի:

— Արթնցած մեղաւորին սրտաբուղիս ազազակն այս է. «Աստուած, քաւեա՛ զիս զմեղաւորս»: Յայնժամ հոգւոց թշնամին որ դիւրաւ ետ չ'կենար իւր սրտէն, կ'սկսի արդեւ լինել անոր առ շնորհաց աթոռն դիմելուն:

— Այն որ կամաւ թէ՛ ակամայ ետ կ'կենայ աղօթելէ՝ չ'կրնար ապահով ըլլալ թշնամւոյն որս մ'ըլլալէ:

— Աստուծոյ Խօսքին կաթովը սնանող Քրիստոնեայն է միայն որ կրնայ

յաղթութիւն ստանալ ամեն անոնց վերայ որք կ'ուզեն մոլորեցնել զինքն Աստուածաշնորհութեան շաւղէն:

— Աստուած Աւետարանին միջոցով նախ կ'արթնցնէ զմեղաւորն դալուդատաստանին ազդարարութիւնը ընելով: Յետոյ շնորհաց, խաղաղութեան և թողութեան աւետիսը տալով կ'մխիթարէ և կ'ուրախացնէ, և ապա իւր թեւոց ներքեւ ապահով կացուցանելու խոստմունքովն կ'քաջալերէ: Երանի անոնց որ Սնորհ'յուսան:

— Մեղքը թէ՛ խաբեբայ է և թէ՛ խստացոյցիչ: Թէ՛ որ ամենափոքր յանցանքի մը դէմ զդուշութիւն չ'ըլլուի, անիկա բնականաբար անանկ կը խստացնէ զմարդ որ քիչ յետոյ մեծագոյնը կ'գործէ:

— Աշխարհս նման է ընդարձակ պարտիզի մը, որոյ պտուղներն են մարմնոյ ցանկութիւնք, աչքի ցանկութիւնք ու այս կեանքիս ամբարտաւանութիւնք:

— Մեր սիրեւեաց մահուան յիշատակն կ'յիշեցնէ մեզ աշխարհիս ունայնութիւնը և մեղքին զարհուրելի երկիւղը:

— Միայն Աստուծոյ Սուրբ Հոգին է՝ որ կ'լուսաւորէ մտքին մթութիւնը, և կ'ուտայ «Աստուծոյ փառքին զիտութեան ըյսը՝ Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով»:

— Կրնայ ըլլալ որ անձ մը փիլիսոփայի չափ զիտութիւն ունենայ, բայց և այնպէս Աստուծոյ երկիւղի զիտութենէն զուրկ ըլլայ:

Ի Բերա

ՅՈՎՍԷՓ Յ. ԳՕ Թ ՊԷՅ

Խ Ո Շ Ե Ր

— Օր մի պարոն 1 կանգնած ի գլուխ երեք զրօներու կ'աղաղակէր, « Տեսէք, տեսէք, հազնար եմ ես, հազնար, » եւ կը համարէր իւր ընկեր թուանշանները՝ չքոտիներ. — Յայնժամ հեզուծեամբ պատասխանեցին վերջինք. « Պարոն, կ'աղաչենք, յիշէ քո սեպհական արժէքն, և մի պարծիր տեղական արժէքով: »

— Խնայել թշնամոյն՝ մարդկութիւն է, խնամել զթշնամին՝ Քրիստոնէութիւն:

— Յուսով ամէն մարդ Ռոջիլտ է:

— Ուշացած բարիքը կ'ընդունինք, առանց յարգելոյ զբարերարն:

— Յոյսն է համաշխարհային դրամատունն մեծածոխ, ուստի ամեն ոք կընդունի փոխ, երբ և որչափ որ ուզէ:

— Յոյսն է դրամագլուխ մարդկային ամեն ձեռնարկութեանց:

— Կաղին ոտքեր եւ կոյրին աչքեր եղայ. Յոր ԻԹ. 15:

Ընկերական ստեղծեալ մարդկութիւնը բարոյական տեսակէտով երեք դասակարգի կը բաժնուի:

Ա. Մարդագազանք. սորա կողեր եւ կոյրեր կը շինեն. Գ. Թագ. ԻԱ. 1—14: Մատթ. Բ. 16: Եւն: Այսպիսեաց սկզբունքն է. « Ինչ որ իմն է՝ իմն է, ինչ որ քուկդ է՝ մին ալ իմն է: »

Բ. Անձնասէրք. Սորա կաղին ոտքեր կը վաճառեն եւ կոյրին՝ աչքեր. բարեաց վաճառական են. Ծնն. ԻԵ. 29—34: Այսպիսեաց սկզբունքն է. « Ինչ որ իմն է՝ իմն է, ինչ որ քուկդ է՝ քուկդ է: »

Գ. Անձնանուէրք. Սորա կաղին ոտքեր եւ կոյրին աչքեր են, Ղուկ. Ժ. 30—37: Գործ. Գ. 1—8: Այսպիսեաց սկզբունքն է, « Ինչ որ իմն է՝ քուկդ է, ինչ որ քուկդ է՝ իմն է: »

Պարսիզակ

Ս. Մ. ԳԱՍՏԱՊԵԱՆ

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

ՎԵՅ ԹԱԳԱՒՈՐԱՅ ՀՊԱՏԱԿԸ. — Ի Ֆրանսա մի քանի ամիս յառաջ մեռաւ կին մը, որ 107 տարի ապրած էր: Այդ կին Մեծն Նարոլէոնի ժամանակ ապրած լինելով, սովոր էր նորա քաջագործութեանց ի պատիւ բազմաթիւ երգեր երգել, որք մեծ ուշադրութիւն կը գրաւէին: Այդ բազմամեայ կինը ցաւ կըզգար թէ թէեւ վեց Կայսերու եւ Թագաւորներու ժամանակ ապրած էր, սակայն անոնցմէ մին միայն, Լուի ԺԸ. մեռած էր առանց գահազուրկ ըլլալու:

ԲԱԶՄԱՂԵՑ ԴՈՅԼԸ. — Յամին 1005 Մոտենայի հասարակապետութեան զինուորներէն մի քանին կատակի համար իրենց հետ տարին Պոլոնիոյ պետութեան պատկանող հորի մը դոյլը: Թերեւս այդ դոյլ հինգ դահեկանէ աւելի չէր արժեր. սակայն յառաջ բերաւ վէճ մը որ պատճառեղաւ արիւնալից եւ երկարատեւ պատերազմի մը: Սարտէնիոյ Թագաւորը, Հէնրի, օգնեց Մոտենայիներու որպէսզի կարենան պահել դոյլը, եւ ճակատամարտի մը մէջ գերի բռնուեցաւ: Իւր հայրը որ կայսր էր, իրր փրկանք առաջարկեց Պոլոնիայ քաղաքը չըջապատելու չափ երկայն ոսկեայ շղթայ մը, եւ պարտինք դիտնալ թէ այդ քաղաքին չըջապատն է իբր եօթը մղոն, այլ ի զուր: Քսան երկու տարուան բանտարկութենէ վերջ դժբաղդ Հենրի մեռաւ սոսկալի պարագայից ներքեւ: Իւր արձանը դեռ կը գտնուի Դոմինիկեան եկեղեցւոյ մէջ, եւ աղետալից դոյլը ցարդ ի տես հասարակութեան դրուած է Մոտենայի Մայրեկեղեցւոյին մէջ երկաթեայ վանդակի մը մէջ պարփակեալ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԸԿԿԵՐՆՈՐ. — Մար-Լաթուռի մարտէն յետոյ ամեն վայր եւ անկիւն լեցուած էին մեռեալներով եւ վիրաւորեալներով այնպէս որ խիստ դժուարութեամբ փոքրիկ սենեակ մը յաւակացուեցաւ հանգուցեալ Վիլհէլմ կայսեր, որ ներկայ էր այդ արիւնալից ճակատա-

մարտին: Սեննակին կարասին կը բազմանար անկողնէ մը, փոքրիկ սեղանէ մը եւ աթոռէ մը: Երբ կայսրը մտաւ այդ սենեակ, հարցուց, «Ո՞ր են Մովթքէ եւ Պիզմարք:» «Բնակեցու համար տեղ որոշուած չէ դեռ անոնց համար, Տէր իմ,» ըսաւ Թիկնասպահը, թէ եւ չափ լաւ գիտէր թէ Մովթքէ եւ Պիզմարք սրչափ կը կարօտէին հանգչելու հետեւեալ օրուան աշխատութեանց վերսկսելու համար: «Ուրեմն ըսէ անոնց թէ միասին պիտի անցունենք գիշերը» ըսաւ կայսրը, «վերցուր այս անկողինը, վիրաւորեալները ինձմէ աւելի կարօտութիւն ունին այդմ, եւ փոխարէնը բեր քիչ մը յարդ եւ լաթի կտորներ: Ատոնք բաւական պիտի ըլլան երեքնուս համար:» Հրամանը կատարուեցաւ, եւ երեք մեծահազակ անձնաւորութիւններն անցուցին այդ անձրեւոտ գիշերը յարդի վրայ:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐԳԱՍՊԱՆԻ ՍԸ. — Բօքօյօ Թումանօ Խալիլիան թերթը կ'ըսէ թէ հաւանօրէն թատերական տարեգրութեանց մէջ եզական դէպք մ'է ի նպաստ մարդասպանի մը ներկայացում տրուիլը: Այս պարագայ պատահեցաւ մի քանի ամիսներ յառաջ ի Հռոմ, ուր Էմմանուէլ անուն թատրոնի մը ներկայացման զուտ հասոյթը յանձնուեցաւ Զիմէլլի անուամբ անձի մը, որ վերջերս դատաւարտուած էր քսան տարուան շղթայակալ աշխատութեան իւր կինը մեղուցած ըլլալուն համար — ոճիր մը որոյ մասին ժողովուրդը մեղմացուցիչ պարագայներ կը գտնէ: Ներկայացման հասոյթը պիտի դործածուի բանտին թշուառութիւնը մեղմացնելու համար:

Թէ ԻՆՁ Կ'ԸՆՆ ՄԵՌՆԱԼՆԵՐՈՒ ՄԱՐՄԻՆԵՐԸ. — Տարբեր ազգեր կը հետեւին տարբեր սովորութեանց նկատմամբ մեռեալ մարդոց մարմիններուն: Հնդկաստանցիք անյիշատակ ժամանակներէ հետէ կ'այրեն իւրեանց մեռեալները եւ կը թուի թէ այս սովորութիւն վերջերս ուշադրութիւնն գրաւեց Եւրոպեան գիտուններու, որք միտեալ են կարծելու թէ լաւագոյն միջոցն է սա: Ի Պոմպէ կը

գտնուին տեսակ մը աղանդաւորներ որք ոչ կը թաղեն իւրեանց մեռեալները ոչ ալ կ'այրեն: Երբ իրենցմէ մին մեռնի, նորա մարմինը կը թողուն աշտարակի մը վրայ ուր թռչունք կուգան եւ կը փոխադրեն զայն իւրեանց ստամոքսի մէջ:

ՎԻԹԻՍՏՈՒ ՕՁ ՄԸ. — Ամենէն երկար օճը որոյ ճիշդ չափը առնուած է, կը վերաբերի Անաքրոտա անուանեալ տեսակին: Տր. Պարդները գտաւ զայն մեռած եւ ծառէ մը կախուած: Երկու ճիւղեր հարկ եղան զայն բաց դաշտին մէջ քաշելու համար եւ չափուելով տեսնուեցաւ թէ 57 ոտք երկայնութիւն ունէր: Փորին մէջ գտնուեցաւ ձիու մը կէս մարտուած ոսկրները եւ միսը, եւ տարակոյս չըկայ թէ օճը ամբողջովին կըլնած էր զայն: Տր. կարանքը եւ այլ ճամբորդներ կ'ըսեն թէ Անաքրոտա, Պօա եւ փիթոն անուանեալ օճեր կը հասնին մինչ 40 ոտք (իբր 18 կանգուն) սակայն վերոյիշեալ օճէն աւելի երկար սողունի մը արձանագրութիւնը չ'ունինք, թէ եւ կը գտնուին բազմաթիւ անձեր, որք տեսնելով ողջ օճեր, երեւակայութեան թռիչ տուած եւ զայնս շատ աւելի երկար համարած են:

ԱՎԱՀԱՐԻԹԵԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ. — Միլանի հիւանդանոցներէն միոյն մէջ վերջերս մեռաւ ծեր հնակարկատ մը որ բազում տարիներէ հետէ կը բնակէր զազարալի բնակարանի մը մէջ եւ հազիւ չոր հացով կը սնանէր: Այնչափ թշուառ կենցաղ մ'ունէր որ դրացիները լսելով նորա մահը, ըսին միմեանց թէ մահն ազատած էր զնա թշուառութեան ճիրաններէն: Թաղումէն յետոյ ազգականները եկան եւ խեղճ հնակարկատին բոլոր ունեցածը ժողվեցին, որ քանի մը շնչին նիւթերէ կը բաղկանար: Սակայն ձեռքունէն կախուած հին կօշիկ մը հետաքրքրութիւն գրաւեց եւ քննուելով տեսնուեցաւ թէ բաւական ծանր էր ու կարծր: Եւ ո՞վ զարմանալեացս, այդ կօշիկին մէջէն թափութեցան 50,000 ֆրանքի արծողութեամբ ոսկի եւ դրամատոմս: Այս արտակարգ թշուառին անունն էր Հիօվանի Մակլիսովէքա եւ ութսուն-մէկ տարի ապրած էր:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի Ն

Պէշիկ-Թաշի Ազգային գերեզմանատան խնդիրն արդէն ծանօթ է ընթերցողաց։ Այդ կարեւոր խնդիրն այժմ լուծուած է վեհ։ Մակար Կաթողիկոսէ ի Պատրիարքարան ուղեալ յատուկ կոնդակաւ մը յորում ի մէջ այլոց Ն. Սրբազնութիւն կը ցուցնէ թէ, ի գերեզմանի անդ ամփոփեալ մեռելոց ոսկերոտիքն արժանաւայել կերպիւ ի սրբավայրս ազգային այլ գերեզմանաց փոխադրելէ յետոյ՝ կրնայ այն գետին բացառաբար յանուն Ազգին նուիրուիլ Արքայական Անձին Նորին Կայս. վեհափառութեան։

Սոյն Կաթողիկոսական կոնդակն կարգացուելով նախնիաց Դ. օր ի ներկայութեան եօթն եպիսկոպոսաց, նոքա միաձայնութեամբ յայտարարած են թէ իրենց պարտաւորութիւնն է հնազանդիլ ամենայն Հայոց Հայրապետի պատուէրին և առաջարկութեան։ Յետոյ կարգադրութիւնք եղան վայելուչ եղանակաւ նուիրելու զգետինն վեհ։ Սուլթանին։

Նաեւ իջմիածնէ կը ծանուցուի թէ ի մօտոյ պիտի ձեռնարկուի Աստուածաշունչ Ս. գրոց նոր տպագրութեան մը որ աժան գնով դիւրամատչելի պիտի լինի։ Հայ ժողովրդեան։ Սրբարեւ գովելի ձեռնարկ որոյ վասն յաջողութիւն կը մաղթեմք յերկնուստ, քանզի Աստուածաշունչ Ս. գրոց ի մէջ ժողովրդեան ասրածումն ունի իւր փառաւոր օգտակարութիւնն ի շինութիւն մարդկան։

— Արեւելք Ֆառ Տը Պոսթոնե առնլով կը ծանուցանէ թէ վեց Հայ բանտարկեալք (Սարբեան Մկրտիչ Էֆէնտի եւ հինգ վանեցի ազգայինք) Պէշկազի պիտի աքսորուին։

— Կիմանամք թէ Մանխայի քարոզիչ Շահպաղեան վարդապետը կառավարութեան ձեռամբ իզմիր զրկուերէ նախընթաց առաւօտ։ Յիշեալ եկեղեցականի ըմբոստ եւ յանդուգն կացութիւնը ժամանակէ մը ի վեր կը պարսաւուէր ազգային լրագրաց մէջ։

Ք. Ա. Զ. Ա. Ք. Ա. Կ. Ա. Ն

Ի Գաղիա երկու Շարաթ առաջ մեծ յուզմունք կար ժողովրդեան ամեն խաւերուն մէջ Պուլանժեական խնդրոյն առթիւ։ Ոմանք ի նպաստ եւ ոմանք ընդ դէմ գլուխ զորավար Պուլանժէի։ Այժմ այդ խնդիր թէեւ ի քուն կը կենայ կը կարծուէր, տալալմամբ Մ. Թիւաքի նախարարութեան, որոյ յաջորդեց Մ. Ֆլոքէի նախարարութիւնն, բայց չէ այնպէս, զի Հեռագիրն ծանոց թէ զօրավար Պուլանժէ ըստ Լատ. ամսոյս Տին դարձեալ 59,000 քուէիւ երեսփոխան ընտրուեցաւ Տարտոնեի գաւառէն։ Զօրավար Պուլանժէ կարծուած էն աւելի ժողովրդականութիւն վաստկած լինել կերելի այժմ որ առանց ինքզինք առաջարկած լինելու կը կատարուի այսպիսի ընտրութիւն մը ի Տարտոնեի։ Զօրավար Պուլանժէ չպիտի ընդունի յիշեալ ընտրութիւնն եւ այն գաւառի ընտրողք եւս գիտէին թէ պիտի չընդունէր, բայց միայն իրենց Պուլանժեական համակրանքներն արտայայտել ուզած էին։ Նոյն ստեն զօրավարն շնորհակալեաց նամակ մ'ուղղելով առ ընտրողս, ամուլ հըռչակեց զԽորհրդարանն, ըսելով թէ ծաղու տարկայ կընէ գիաղիա յաջս Եւրոպիոյ։ Նաեւ յոյս կը յայանէ թէ Նոս գաւառի եւ մանաւանդ Լիլ քաղաքի ընտրողք յառաջիկայ Նիրակի՝ օր նոր եւ նշանաւոր բողոք մը պիտի ընեն, զի հոն առաջին անգամ լինելով ընտրելի առաջարկած է ինքզինք, եւ կը յուսայ ընտրուիլ ստուար մեծամասնութեամբ։

Նախորդ կարճատեւ նախարարութեան անկումն տեղի ունեցաւ սահմանադրութեան վերաքննութեան առաջարկի մը առթիւ, զոր հակառակ նախարարաց ընդդիմութեան, ընդունեց Խորհրդարանն առաւելութեամբ երեսուն եւ մէկ քուէից։

Մ. Ֆլոքէ, արդի նախարարապետն, Արմատական կուսակցութեան ամենէն ազդեցիկ անձնաւորութիւնն լինելով կը յուսացուէր թէ իւր նախարարու-

Թեան առաջին եւ գլխաւոր գործն պիտի լինէր սահմանադրութեան վերաքննութեան գործը, ոյր ստիպողականութիւնը քուէարկեց Խորհրդարանն հակառակ ընդդիմութեան Մ. Թիւարի: Բայց նորակազմ նախարարութեան կողմէ վերջերս Խորհրդարանին ներկայացուած պաշտօնական յայտարարութեան մը այն մասը որ վերաքննութեան խնդիրը յետաձգել կը տրամադրէ, ի դերեւ հանեց այն յոյս, զի կըսէ թէ, «Սահմանադրութեան վերաքննութեան խնդիրն որ ներկայացաւ երեսփոխանական ժողովոյն այն խնդրոց կարգէն է, որք ամենէն աւելի հանդարտ մտածութեան պէտք ունին: Նախարարութեան անդամներէն անոնք որ ամենէն աւելի ազդուապէս կուսակից եղած են այդ խնդրոյ, չեն ուզեր որ այնպիսի կարեւոր գործ մը որ կոչուած է մեր քաղաքական կազմակերպութիւնը լիովին համաձայնեցնել հանրապետական սկզբանց, սկսուի աննպաստ պայմաններու մէջ որք կարենան վտանգել զայն:»

Յայտարարութեան այս խոսքերն արտասանուած պահուն քանիցս լսուած են Աջակողմէն հեգնական ծիծաղներ, եւ ծայրագոյն Ձախակողմէն ծափահարութիւնք:

Թուի թէ Խորհրդարանական այս ցոյցք սկիզբ մ'են երկանց նոր նախարարութեան համար, եւ արդէն Թաւ եւ Տեպա, չափաւոր հանրապետականաց առաջնակարգ թերթերն ահաճութեամբ կը նային նոր նախարարութեան վրայ, նկատելով թէ բովանդակ հանրապետական կուսակցութեանց ընդունելի եղանակաւ չէ կազմեալ: Նախարարական կարեւորագոյն պաշտօններն տրուած են միայն արմատականներու: Մ. Կոպլէ կարգուած է արտաքին գործոց նախարար, փոխան Մ. Ֆլուրէնսի, եւ Մ. տը Ֆրէսինէ, թէ եւ ո՛չ զինուորական, կարգուած է պատերազմական գործոց նախարար, փոխան զօրավար Լոթրօի (Պատժողն զզօրավար Պուլանժէ), Մ. Լոկրուա, Մ. Փէյդերալ, Մ.

Լըկրան կարգուած են, ըստ կարգին Կրթական, Ելմտական եւ Առեւտրական ու արհեստական նախարարներ որք երեւելի անդամներ են Արմատականաց, թէ եւ երեքն ալ արդէն մատուցած են երկրին կարեւոր ծառայութիւններ:

Մ. տը Ֆրէսինէի պատերազմական գործոց նախարար անուանիլը շատ կը քննադատուի չափաւոր Հանրապետականներէն եւ Միապետականներէն: Անոնք կըսեն թէ, այն միջոցին երբ ամենէն աւելի զօրաւոր ձեռքով պէտք էր վարել եւ սանձել բանակն ու զօրավարներն, ո՛չ զինուորական մարդու մը բանակին պետ անուանիլը գէշ ապաւորութիւն պիտի ընէ զինուորական տարրին վրայ:

— ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆ Ի ԳԵՐՄԱՆԻԱ: Ֆրետերիք Կայսեր դուստր, Վիլհելմի իշխանուհի մտադիր եղած է ամուսնանալ Պադենպերկի Աղեքսանդր իշխանին հետ, իւր ծնողք հուանած են, բայց Պիլմարք իշխան կը հակառակի, սպառնալով հրաժարիլ իսկ պաշտօնէ, եթէ տեղի ունենայ այդ ամուսնութիւն:

Գերմանական եւ անգլիական լրագիրք այլ եւ այլ տեսութեամբք կը նշկատեն զայս խնդիր նոյն ատեն բանաւոր դատելով Պիլմարք իշխանի ընդդիմութիւնն Գերմանիոյ քաղաքական շահուց տեսակէտով: Կըսուի թէ ըստ որում Ռուսիա հակակիր է Պուլիարիոյ նախորդ իշխանին, նորա խնամութիւնն Գերմանիոյ Կայսերական զերդաստանին անձնական նախատինք կրնայ համարուիլ Ռուսիոյ Կայսեր:

Բայց ընդհակառակն Մոսկովսիի Վեսնոնոսի, Ռուս լրագիրն իբր Պիլմարքեան խորամանկութիւն մը կը նկատէ ամուսնութեան զայս միջադէպ: Սա՛ կըսէ թէ, Ռուսիա բան մը չկորսնցներ, եթէ Պադենպերկի իշխանի ամուսնութիւնն ազատէ զԵւրոպա Պիլմարք իշխանին բռնաւորութենէն:

Խնդիրն առ այժմ անորոշ կը մնայ, եւ ըստ կարծեաց անգլիական լրագիրներու պիտի հետաձգուի Պիլմարք իշխանի չը-

րաժարման սպառնալեաց տուժեալ, Բայց բուն խճրհուրդը Հ'պիտի թողուի վերջապէս:

— Լորտ Սալզըրի, նախընթաց գիշեր, Ապրիլ 11, ատենաբանութիւն մ'ընելով, կըսէ հեռագիրն, հաստատեց թէ բոլոր կառավարութիւնք կաշխատին զգուշանալու կռուէ մը եւ թէ տեղի կայ հաւատարմութիւնը որ յաջողութիւնը պիտի պսակէ իրենց ջանքեր:

— Մէսաժըրիի Տօկա շոգենաւն՝ որոյ Անգլ. շոգենաւու մը բաղխման արկածը ծանուցինք նախորդ թուով տակաւին Գըզ-Գուլէսիի մտերը կը մնայ, մեծաւ մասամբ ծովուն մէջ ընկղմած: Կ'իմանաւ թէ, նախընթաց օր Գաղիական հիւպատոսարանին մէջ նուազորդ կատարուելով յիշեալ շոգենաւուն ազատման համար, միայն անձ մը ներկայացեր է սոյն գործողութիւն յանձն առնող, այն է Մէսաժըրիի մեքենագործն որ կը համակերպի առաջարկեալ պայմանաց, եւ կը խնդրէ որ Տօկաի ծովէն հանուելէն անմիջապէս յետոյ անոր արժէքին 100 ին 60 ն իրեն թողուի:

Կ'ըսուի թէ հիւպատոսն հաւանելով սոյն առաջարկութեան, ընկղմեալ շոգենաւուն ազատման արտօնութիւնը յանձներ է յիշեալ մեքենագործին:

— Սրաւսյուզ կ'իմանայ թէ, Կիպրոսի բնակչաց ներկայացուցիչք վերջին օրերս գումարում մ'ունենալով ի Լէվքոսիա, որոշեր են յղել յԱնգլիա չորս Բրիտոնեայներէ եւ մէկ Մահմետականէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը որուն կը նախագահէ տեղւոյն Յոյն Մետրապօլիտը: Պատգամաւորութիւնն պիտի մատուցանէ Անգլիոյ կառավարութեան եւ ի հարկին թագուհւոյն յիշատակագիր մը որոյ խմբագրութիւնն միաձայն հաւանութեամբ ընդունուած է, որով կը յայտնեն կղզւոյն տխուր կացութիւնը յոր մատնուած է կղզին արդի վարչութեան օրով, եւ անմիջական դարման կը հայցեն:

Ա. Զ. Դ. Բ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Մեծին Աղեփաւորի

Ի ՃէՅԲԸՊ ԷՊՊՈԹԷ

Թարգմանեց

Յ. Հ. ՃԻՃԻՋԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ
(Արամեոն)

1888

Սոյն յոյժ հետաքրքրական եւ հրահանգիչ ընտիր թարգմանութիւնն զոր արդէն հրատարակեցինք մաս առ մաս «Բիւրակն»ի մէջ, այժմ աւարտած լինելով բազում ընթերցասիրաց թախանձանօքն եւ վերստին զգուշաւոր սրբագրութեամբ եղած է առանձին գրքոյկ մը որ երեք հարիւրէն աւելի երեսներէ կը բաղկանայ: Դիւն է **6** դահեկան:

Շատ գնողներու համար զեղչ կը լինի: Կեդրոնատեղին է Պայպըլ Հաւուզի Դրատունը, նաեւ կը գտնուի Ջրավաճառ Պօղոս աղայի քով Պահճէ Գաիու, կամուրջի գլուխ:

Երզնկայէն Մեծ Յարութիւն էֆ. Տոն-Աթոսեանի ձեռամբ ընդունեցանք Պրուսայու Արեւելոան Որբանոցին ի նպաստ 100 շրշ. արծաթ դրամ զոր արդէն յանձներ եմք Որբանոցի Տնորէնութեան:

Տէր եւ Խմբագիր

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԹԻԻՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ

(ԱՐԱՄԵՈՆ)

Չափագրելաւ Յակոբեան խան, Թիւ 131